

Prof. Dr. TEKİN MEMİŐ
İstanbul Őehir Üniversitesi Hukuk Fakóltesi
Öğretim Üyesi

SİGORTA SÖZLEŞMESİ ŞARTLARININ YARGISAL DENETİMİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
GİRİŞ VE PROBLEMİN ORTAYA KONULMASI.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SİGORTA SÖZLEŞMELERİNİN İÇERİĞİ VE HUKUKİ MAHİYETİ

§.1. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN İÇERİĞİ.....	5
I. Genel Olarak Sözleşme İçeriği.....	5
II. Sözleşmeyi Özelleştiren Kayıtlar	8
III. Tarafların Kararlaştırdıkları Şartlar	8
IV. Özel Şartlar	9
V. Genel Şartlar	11
VI. Prim/Ayarlama Şartları/Klozları	12
VII. Kanun Hükümleri	14
§.2. SİGORTA POLİÇESİ GENEL ŞARTLARININ İŞLEVİ ve HUKUKİ MAHİYETİ	16
I. Genel Olarak.....	16
II. Sigorta Poliçesi Genel Şartlarının Genel İşlem Şartlarından Farkı.....	18
III. Genel Şartların İşlevleri	20

A. İfanın Tayini.....	20
B. Tamamlama İşlevi.....	22
C. Bilgilendirme İşlevi	23
IV. Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Mahiyeti	23
A. Alman Hukuku	24
B. İsviçre Hukuku	27
C. Avusturya Hukuku	28
D. Türk Hukukundaki Durum ve Kanaatim	28
1. Genel eğilim: Sigorta genel şartları, genel işlem şartıdır.....	28
2. Kanaatim.....	32
3. Kural-işlemler, isimsiz düzenleyici işlemler ve genel şartlar.....	40
4. Özel bir durum: Zorunlu Deprem Sigortası.....	43
§.3. SİGORTA POLİÇELERİNDE ÖZEL ŞART OLARAK NİTELENDİRİLEN ŞARTLARIN MAHİYETİ	45
§.4. TARAFLARIN KARARLAŞTIRDIKLARI SÖZLEŞME ŞARTLARI.....	49
§.5. AYARLAMA ŞARTLARININ HUKUKİ MAHİYETİ.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA SÖZLEŞMELERİNİN EMREDİCİ HÜKÜMLERLE DENETİMİ

§.6. SÖZLEŞMELERİN YARGISAL DENETİMİ	55
I. Genel Olarak	55
II. Sözleşme İçeriğinin Türk Ticaret Kanunu'nun Koruyucu Hükümleri, Sigortacılık Kanunu ve Diğer Mevzuattaki Emredici Hükümleriyle Denetimi	57
A. Genel Olarak	57
B. Emredici Hükümlerin Tayini.....	60

1. Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Kanununda bulunan hükümler.....	60
2. Sigortacılıkla ilgili diğer mevzuattaki emredici hükümler	62
3. Diğer mevzuattaki emredici hükümler	63
C. Emredici Hükümlerle Denetimin Kapsamı	64
D. Türk Ticaret Kanununda Koruyucu Hükümlerin Düzenlenmesine İlişkin Değerlendirmeler.....	66
§.7. KORUYUCU HÜKÜMLERLE DENETİM	68
I. Genel Olarak.....	68
II. Sözleşmenin Geçersizliğini Doğuran Sözleşme Şartları.....	68
A. Sigorta Ettirenin Kanun Emredici Hükümlerine, Ahlaka, Kamu Düzenine ve Kişilik Haklarına Aykırı Fiillerinden Kaynaklanan Zararlara Karşı Yapılan Sözleşmeler	69
B. Sigorta Sözleşmesinin Yapıldığı Sırada Sigorta Menfaatinin Olmadığı Sözleşmeler Geçersizdir	71
C. Sigorta Ettiren, Sigortalı ve Tazminat Ödenmesini Temin Amacıyla Bunların Hukuken Fiillerinden Sorumlu Oldukları Kişiler Tarafından Rizikonun Kasten Gerçekleştirilmesi.....	73
D. Makul Sınırı Aşan Kazancın Sigorta Edilmesi	74
E. Rizikonun Ortadan Kalktığıın Sigortacı, Sigortalı ve Sigorta Ettiren Tarafından Bilindiği Hallerde Geçmişe Etkili Sigorta.....	75
F. Gerçek Zararı Aşan Tazminata İlişkin Sözleşmeler	75
G. Halefiyet Hakkına Aykırı Sözleşmeler.....	76
H. Hastalık Sigortalarında Menfaat Şartı	77
I. Sigortacının İflası Halinde Sigorta Sözleşmenin Durumu	78
J. Zamanaşımına İlişkin Sözleşme Şartları	79
K. Sigorta Priminin İlk Taksitinin Nakden Ödenmesi	80
L. Sınırlı Aynı Hak Sahiplerinin Hakları	81

M. Birden Çok Sigorta - Müşterek Sigorta – Çifte Sigorta – Kısmi Sigorta	82
N. Zarar Görenden Sigortacının Bilgi Alma Hakkı	84
O. Takas Yasağı	84
P. Zarar Gören Aleyhine Yapılacak Anlaşmalar.....	85
Q. Sorumluluk ve Kaza Sigortalarına Uygulanacak Hükümlere Aykırı Sözleşme Şartları.....	85
R. Başkasının Menfaatinin Sigorta Edilmesinde Kanuni Temsilcinin İzninin Yasaklandığı Haller	86
S. Lehdarın Menfaatinden Fazla Menfaatin Sigortalıya Ait Olması.....	87
T. Grup Sigortaları.....	88
U. Kaza Sigortalarına İlişkin Düzenleme	88
V. Sağlık Sigortalarında Lehdar Atanmasına İlişkin Sözleşme Şartları.....	88
W. Sigortadan Faydalanan Kimselerin Bilgi Alma Hakkı.....	89
III. Sözleşme Şartlarının Değil Kanun Hükümlerinin Uygulanması.....	90
A. Genel Açıklamalar	90
B. Emredici Olup Sözleşmelere Tatbik Edilemeyecek Hükümler.....	91
1. Sigortacının susması ile sözleşmenin meydana gelmesi	91
2. Bağlantıya ilişkin düzenleme	91
3. Sorumluluk sigortalarında sigortalının yapacağı zorunlu işlemler	92
C. Sigortacının İspatı.....	92
D. Sigorta Ettirenin Fesih ve Cayma Hakkını Kaldıran Şartlar.....	93
1. Sigortacının ve sigorta ettirenin konkordato ilan etmesi, ruhsat ve sözleşme yapma yetkisinin iptali	93
2. Ayarlama şartları	94
3. Kısmi fesih ve cayma	94

4. Tarafların aczi, takibin semeresiz kalması	94
5. Primlerin iadesi.....	95
E. Riziko Taşıma Borcu	96
F. Tebliğ ve İhtarların Nereye Yapılacağı.....	96
G. Prime Hak Kazanma	98
H. Aydınlatma Yükümlülüğü.....	98
I. Poliçe Verme Yükümlülüğü.....	99
J. Poliçe ve Zeyilnamenin Eklerinin İçeriğinin Teklifnameden Farklı Olması	99
K. Giderleri Ödeme Borcu.....	100
L. Sigortacının Tazminat Ödeme Borcu	100
M. Kısmi Tazminat Ödemeleri	101
N. Sigorta Sözleşmesinden Caymada Ödenecek Prim Miktarı.....	102
O. Primin Ödenme Zamanı.....	102
P. Primin İndirilmesi ve Geri Verilmesi.....	103
Q. Sigorta Ettirenin Temerrüdü.....	104
R. Beyan Yükümlülüğüne İlişkin Düzenlemeler	104
S. Rizikonun Ağırlaştırılmasına İlişkin Yasaklar.....	108
T. Sorumluluk Sigortalarında Makul Giderlerin Karşılanması.....	109
U. Sigortalının Bildirim Yükümlülüğü ve Yardımları.....	109
V. Hayat Sigortalarında Cayma Hakkı	112
W. Hayat Sigortalarında Menfaat Şartı.....	112
X. Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirene Tanınan İmkanlar	112
Y. İntihar Durumu.....	113
Z. Sözleşme ile Getirilen Yükümlülüklerle Aykırılıklar	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GENEL İŞLEM ŞARTLARI BAKIMINDAN
DENETİM

§.8. TÜRK HUKUKUNDA GENEL İŞLEM ŞARTLARI DENETİMİNİN TARİHÇESİ	115
I. Konuya İlişkin Açıklamalar	115
II. Konunun Türk Hukukunda Düzenlenmesi	116
A. Borçlar Kanunu Düzenlemeleri	117
B. Türk Ticaret Kanunu Düzenlemeleri	118
C. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	118
§.9. YÜRÜRLÜK/GEÇERLİLİK DENETİMİ	119
I. Yürürlük Denetimi-Yazılmamış Sayılma	119
A. Genel Olarak	119
B. Yazılmamış Sayılmanın Sözleşmeye Etkisi.....	123
II. Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yürürlük Denetimi	124
A. Genel Şartlar Bakımından	124
1. BK.m. 21'in genel şartlara uygulanması sorunu.....	124
2. Özel sorun 1: Sigorta poliçelerinin sigorta ettirene verilmemesi hali.....	127
3. Özel sorun 2: Genel şartların yerinin nasıl doldurulacağı.....	130
4. Özel Sorun 3: Genel şartların kanuna uygunluğunun ileri sürülmesi.....	132
5. Kanaatim.....	133
B. Özel Şartlar Bakımından.....	134
1. Özel şartların yürürlük denetimi	134
2. Yazılı yapılmayan sözleşmelerde yürürlük denetimi ...	139
3. İtiraz hakkının genel işlem şartları için önemi.....	142
C. İçeriğin Öğrenilme İmkanının Verilmesi	146
D. Özel bir sorun: Bilgilendirme Formları ve BK.m.21 İlişkisi.....	149

E. Sigorta Ettirenin Özel Şartları Kabulü	152
§.10. YORUM DENETİMİ	153
I. Genel Olarak Yorum Denetimi	153
A. Sözleşmelerin Yorumu	153
B. Sözleşme Dilinin Anlaşılabilirliği.....	154
C. Belirlilik İlkesi.....	155
D. Müzakere Edilen Şartların Genel İşlem Şartlarına Üstünlüğü	156
II. Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yorum Denetimi	157
A. Genel Olarak	157
B. Dil Bakımından Özel Şartlar.....	158
1. Dil bakımından anlaşılabilirlik.....	158
2. Özel Sorun 1: Genel şartların anlaşılabilirliği	160
3. Özel sorun 2: Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü ve anlaşılabilirlik.....	162
4. Genel şartların yorumlanması sorunu	162
5. Özel şartların yorumlanması.....	164
§.11. İÇERİK DENETİMİ.....	170
I. İçerik Denetimine İlişkin Genel Açıklamalar	170
II. Sigorta Sözleşmelerinin İçerik Denetimi.....	173
A. Genel Şartların İçerik Denetimi.....	173
B. Özel Şartların İçerik Denetimi	174
C. Genel İşlem Şartı Mahiyetindeki Özel Şartların İçerik Denetiminde İlkeler	177
1. Emredici hükümler.....	179
2. Mevcut hukuki düzenlemelerle denetim	179
3. Sözleşmenin doğasından kaynaklanan en uygun hak ve borç dağılımı.....	180
4. Tüketici mevzuatının örnekleri.....	181
D. Denetim Dışı Kalan Sözleşme Hükümleri.....	187
1. Kanuni düzenlemeler	187

2. Edim veya karşı edimi belirleyen sözleşme şartları	187
3. Sözleşmenin diğer unsurlarının içerik denetimine tabi olup olmadığı	190
E. İçerik Denetimi Örnekleri	192
§.12. ŞEFFAFLIK DENETİMİ.....	198
I. Genel Olarak.....	198
II. Sigorta Sözleşmelerinde Şeffaflık Denetimi	201
A. Genel Şartların Şeffaflığı.....	206
B. Özel Şartların Şeffaflık Denetimi	207
C. Özel sorun: Bilgilendirme/aydınlatma yükümlülüğü-şeffaflık denetimi	208
D. Çift Aşamalı Denetim.....	211
III. Şeffaflık Denetimi Örnekleri.....	211
§.13. DEĞİŞTİRME YASAĞI- AYARLAMA ŞARTLARI	216
I. Genel Olarak	216
II. Sigorta Sözleşmelerinde Ayarlama Klozları	217
A. Genel Olarak	217
B. Sigorta Sözleşmelerindeki Ayarlama Klozlarının Denetimi	220
1. Borçlar Kanunu m.24 ve Türk Ticaret Kanunu m. 1414 ilişkisi.....	220
2. Uygulamada Ayarlama Klozları	221
III. Ayarlama Klozlarının Denetimi.....	224
IV. Özel Sorun: Sağlık Sigortalarındaki Prim Artırma Yasağı....	227
V. Ayarlama Klozları Hakkında Mahkeme Uygulamaları.....	229
SONUÇ	233
BİBLİYOGRAFYA.....	237